İnsan ve Kader: Sünnetullah, Kaderle İlişkili Kavramlar, Yanlış Kader Anlayışı ve İnsanın Sorumluluğu

DKAB.11.1.1. Kader ve kaderle ilgili kavramları yapılandırabilme · İnsan, akıl, irade ve sorumluluk arasındaki ilişkiyi ayet ve hadisler ışığında çözümleyebilme

HATIRLAYALIM

- Sünnetullah (âdetullah); Allah'ın evrene koyduğu fiziksel, biyolojik ve toplumsal ölçü ve yasaların genel adıdır ve bu yasalar süreklidir.
- Yanlış kader anlayışı; insanın kendi kusur ve tembelliğini 'Alınyazım böyleymiş' diyerek kadere yüklemesidir; İslam'da hür irade olmadan ahlaki sorumluluk doğmaz.
- İnsan, kendisine verilen akıl ve cüzi irade ile iyiyi veya kötüyü seçme yeteneğine sahiptir; dinin emir ve yasaklarına muhatap olmasının (mükellefiyet) temeli budur.

1 EŞLEŞTİRME

Sol sütundaki kader kavramlarını sağ sütundaki açıklamalarıyla eşleştiriniz.

1	2	3	4
1. Sünnetullah	2. Cüzi İrade	3. Mükellef	4. Tevekkül
Evrensel Yasalar	Özgür Tercih Gücü	Akıl ve Sorumluluk	Emek ve Güven

c 1. Sünnetullah	a) Akıl ve irade sahibi insanın dinin emir ve yasaklarından sorumlu tutulması
a 2. Mükellefiyet	b) İnsanın iradesini yok sayıp tüm günah ve ihmalleri kadere havale eden hatalı tutum
d 3. Rıza ve Teslimiyet	c) Evrendeki düzeni, biyolojik hayatı ve toplumsal sürekliliği sağlayan ilahi yasalar
b 4. Cebriyeci anlayış (Yanlış kader)	d) İnsanın elinden gelen tüm çabayı sarf ettikten sonra ilahi takdire gönül huzuruyla boyun eğmesi

2 KISA CEVAP

Görseldeki adalet terazisinde insanın dinen sorumlu (mükellef) olabilmesi için gereken iki temel zihinsel özellik nedir?

MÜKELLEFİYETİN İKİ TEMEL ZİHİNSEL DİREĞİ

1. Akıl Sahibi Olmak	2. Cüzi İrade Hürriyeti
İyi ve kötüyü kavrama	Özgürce karar ve seçim gücü
Dini hitabı anlama şartı	Ahlaki mesuliyetin kaynağı

Akıl ve cüzi irade (özgür seçim gücü) sahibi olmaktır.

3 AÇIK UÇLU · DÜŞÜN

Allah'ın insanın yapacağı seçimleri ezelî ilmiyle bilmesi neden insanın hür iradesini ortadan kaldırmaz?

İlim sıfatı zorlayıcı değildir; Allah bildiği için yapmayız, yapacağımız için bilir.

4 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki irade ve sorumluluk dengesini inceleyen bir öğrenci, 'Trafik kurallarına uymayıp kaza yapan bir sürücünün kaderim buymuş demesi' ile ilgili hangisini **doğru** belirler?

DOĞRU KADER ANLAYIŞI VE HATALI YAKLAŞIM

Hatalı Anlayış (Cebriye)	İslami Kader İnancı
Kader mahkûmuyum bahanesi	Akıl, irade ve tam sorumluluk
Tedbirsizlik & İhmal	Tedbir + Emek + Tevekkül

(A) Sürücünün cüzi iradesiyle aldığı hatalı kararların sorumluluğunu kadere yüklediğini

(B) İlahi takdire karşı örnek bir teslimiyet ve tevekkül sergilediğini

(C) Trafik kazalarının tamamen insanın iradesi dışında gerçekleştiğini

(D) Kader inancının insanları her türlü tedbirden muaf kıldığını

5 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Kader, sorumluluk ve evrensel yasalara ilişkin ifadeleri Doğru (D) veya Yanlış (Y) olarak işaretleyiniz.

İLAHİ SIFATLAR VE KULUN İRADESİ DENGESİ

İlim Sıfatı	İrade Sıfatı	Kudret Sıfatı
Geçmişi & Geleceği	Külli Dileme	Mutlak Güç
Ezelî Bilme	Evrensel Ölçü	Yaratma Yetisi

	D	Y
İslam dinine göre özgür iradesi ve tercih imkânı olmayan kişi eylemlerinden mesul tutulmaz.	☑	☐
Sünnetullah kapsamındaki fiziksel yasalar toplumdan topluma keyfî olarak değişkenlik gösterir.	☐	☑
Dua etmek fiilî tedbirlerin yerini alan tek başına yeterli bir ibadet biçimidir.	☐	☑
Rızkı takdir eden Allah olmakla birlikte rızkı kazanmak için emek vermek kulun görevidir.	☑	☐

6 KISA CEVAP

Kişinin başına gelen güçlükler karşısında isyan etmeyip metanet göstermesine ve rıza hâline ne denir?

Sabır ve teslimiyet adı verilir.

7 TABLOYU TAMAMLA

Tabloda verilen durumları, sergilenen kader anlayışını ve İslami değerlendirmesini inceleyerek boş hücreleri tamamlayınız.

Örnek Yaşam Durumu	Sergilenen Tutum	İslam Dininin Değerlendirmesi
Depreme dayanaksız ev yapıp yıkılınca kadere bağlamak	Yanlış kader (Cebriyecilik)	İhmal ve tedbirsizlik; insan eylemlerinden bizzat sorumludur
Düzenli aşı olup hijyene dikkat ettikten sonra şifa dilemek	Bilinçli tevekkül ve tedbir	Doğru tevekkül; sebeplere sarılıp sonucu Allah'a bırakmak
Hiç çalışmadan sınavda yüksek not almayı beklemek	Tembellik ve kuru temenni	İslam'da emeksiz kazanç ve tembellik kader sayılamaz
Adaletsiz davranıp toplumda kargaşa çıkarıp bunu alınyazısı saymak	Sorumluluktan kaçma	Zulüm ve haksızlık kulun iradesine aittir, kadere yüklenemez

8 EŞLEŞTİRME

Sol sütundaki kavramları sağ sütundaki ahlaki ilkelerle eşleştiriniz.

İNSANIN TERCİH ALANI: HAYIR VE ŞER

Hidayet	Dalalet	Hayır	Şer
Hak Yolu Seçme	Haktan Sapma	Faydalı İyilik	Zararlı Kötülük

c 1. Hidayet

a 2. Dalalet

d 3. Hayır

b 4. Şer

a) Haktan sapma, kötülüğe ve cehalete yönelme tercihi

b) Kötülük, zarar ve ilahi rızaya aykırı eylemlerin bütünü

c) Doğru yola girme, hakikati bulma ve erdemli yaşama tercihi

d) İnsana ve topluma fayda sağlayan, ilahi rızaya uygun tutumlar

9 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

İrade, hürriyet ve kader ilişkisine dair ifadeleri Doğru (D) veya Yanlış (Y) olarak işaretleyiniz.

	D	Y
Allah'ın geleceği bilmesi, insanın o eylemi zorla yapmasını gerektirmez.	✓	
İnsanın nerede ve hangi anne babadan doğacağı cüzi iradesine bırakılmıştır.		✓
Mükellefiyet için kişinin akıl sağlığının yerinde olması zorunlu şarttır.	✓	
Kader inancı insanı tembelliğe sevk eden pasif bir dünya görüşüdür.		✓

10 SIRALAMA

İnsanın ahlaki bir eylemi gerçekleştirirken sorumluluk doğuran zihinsel basamaklarını sıraya koyunuz.

İNSANIN AHLAKİ EYLEM VE MESULİYET ADIMLARI

1. Bilgi	2. Tercih	3. Fiil	4. Mesuliyet
Akılla Ayırt Etme	İradeyle Seçim	Eyleme Dökme	Hesap Verme

2 Cüzi iradesiyle seçeneklerden birini özgürce tercih etmesi

3 Tercih ettiği eylemi bedensel veya sözlü olarak fiiliyata dökmesi

4 Eylemin sonucunda doğan ahlaki ve hukuki mesuliyeti üstlenmesi

1 Aklıyla iyi ve kötü alternatifleri ayırt edip bilgi sahibi olması

11 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki kavram şemasında yer alan 'Allah'ın her şeyi hakkıyla bilmesi, dilemesi ve yaratmaya güç yetirmesi' sıfatları sırasıyla hangi seçenekte **doğru** verilmiştir?

ALLAH'IN EVRENİ KUŞATAN ÜÇ TEMEL SIFATI

1. İlim	2. İrade	3. Kudret
Kuşatıcı Bilgi	Külli Takdir	Sonsuz Güç
Zorlama içermez	Kural Koyucu	Var Eden Kudret

A) Kudret — İrade — Kelam

B) İlim — İrade — Kudret

C) Semi — Basar — Beka

D) Vahdaniyet — Tekvin — Hayat

12 ŞİFRELİ KELİME

İpuçlarındaki kavramları kutulara yazınız. Numaralı kutulardaki harflerle şifre kavramı bulunuz.

ŞİFRE KAVRAMI BULMA KUTULARI

1. Harf	2. Harf	3. Harf	4. Harf	5. Harf
İ	R	A	D	E

İnsanın seçim yapma ve karar verme yeteneği, cüzi seçim gücü — İ R A D E

Allah'ın canlılara faydalanmaları için verdiği her türlü nimet — R I Z I K

İnsanı diğer canlılardan ayıran ve sorumlu kılan düşünme gücü — A K I L

İnsanın hür iradesiyle yaptığı eylemler sonucunda Allah'a yakarışı — D U A

Kişinin kendi özgür seçimiyle ortaya koyduğu alın teri ve gayret — E M E K

Turuncu kutulardaki harfler yukarıdan aşağıya:

İRADE